

*RITA C-19 Majandus – COVID-19 seotud majandusmõjude
ning nende pehmendamiseks mõeldud poliitikameetmete tõhususe hindamine*

SISUKOKKUVÕTE NR 2

Töopakettide 1 – 3 sisutegevuste kirjeldused

II KVARTAL, veebruar 2021 – aprill 2021

TÖÖPAKETT 1: Rahvusvahelise kogemuse analüüs ja süntees

Vastutav partner: Eesti Rakendusuringute Keskus CentAR OÜ, Sten Anspal, Ph.D

TP1 II kvartaliks kavandatud tegevused olid järgmised:

- välisekspertide intervjuude läbiviimine, mille tulemusena valmib välisekspertide intervjuude kokkuvõte;
- alustamine ülevaate koostamisega, kuidas suhtuda käesoleva kriisi kontekstis eelarvedefitsiiti, sh ühe analüütilise seminari korraldamine sellel teemal.

Planeeritud tegevused on II kvartali lõpuks ellu viidud. Analüütiline seminar eelarvedefitsiidi teemal valmistati küll ette, kuid lükati kokkuleppel tellijatega edasi II kvartalsisse, kuna tekkis vajadus see asendada lisaülesande ehk Eesti riikliku taastekava projekti pikaajaliste sotsiaalmajanduslike mõjude välkanalüüsi tulemuste tutvustusega.

Välisekspertide intervjuud ja meetmete kokkuvõtted

Tulemused on vormistatud poliitikaanalüüsina (lisa 1).

1. Sihitatud otsetoetused: töötutoetus (Slovakkia)

Analüüsitud meede oli Slovakkias rakendatud töötutoetuse (Eesti kontekstis töötuskindlustushüvitise) toetusperioodi pikendamine eesmärgiga leevendada pikaajaliste töötute olukorda kohalikul tööturul, sest tööotsijatel oli üha suurem oht, et nad ei leia pikemat aega tööd koroonaviiruse pandeemia ajal.

Viidi läbi järgmised intervjuud:

1. Näost-näku intervjuu e-keskkonnas Teams: Michal Pálení, Bratislava Comeniuse Ülikooli juhtimisteaduskond; Bratislava Tööhõiveinstituut (ingl Faculty of Management, Comenius University in Bratislava; Employment Institute Bratislava).
2. Kirjalikud vastused meili teel: Slavomir Duriska, Slovakkia Vabariigi töö-, sotsiaal- ja pereministeriumi sotsiaalkindlustuse ja pensionikogumiste osakonna analüüside talituse direktor, (ingl Director of Department Analyses, Division Social Insurance and Pension Savings, Ministry Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic).

3. Käibemaksusoodustused

Paljudes Euroopa riikides on rakendatud käibemaksusoodustusi, kas käibemaksuvabastusena valitud tegevusaladele (CY, EL); vähendatud KM määrana kõigile ettevõtetele (IE); vähendatud KM määrana valitud tegevusaladele (DE, AT, ES) või toodetele (EL, BG).

Eestis neid kriisimeetmena rakendatud pole, kuid majanduspoliitilise instrumendina vääraks käibemaksusoodustuste mõju läbimängimist. Ekspertintervjuu(d) tehti Saksamaa, Rootsi ja Austria ekspertidega:

1. Peter Levell, Institute for Fiscal Studies (IFS)

2. Doris Prammer, Austria keskpank
3. Simon Loretz, Austrian Institute of Economic Research (WIFO)

4. Eriotstarbeline puhkus töötavatele vanematele (Kreeka)

Meetme eesmärgiks oli kergendada erasektoris töötavate vanemate olukorda koolide ja puuetega laste erikoolide sulgemise ajal. Meetme vajalikkus avaldus eriti meetme kehtivuse ajal, kui ilmnisid puudused digitaalse hariduse nõuetekohasel ja rahuldaval pakkumisel (e-õppe platvormi probleemne toimimine, õpilastele arvutite mittefinantseerimine, õpetajate ebapiisav ettevalmistus) .

Intervjuu viidi läbi meili teel: Penny Georgiadou and Elena Kousta, Scientific correspondents of INE GSEE (Labour Institute of the Greek General Confederation of Labour).

5. Maksepuhkuse taotlemise õigus (Leedu)

Meetme eesmärgiks oli vältida Covidist tingitud majanduskriisi ajal elanike raskustesse sattumist eluaseme- ja tarbimislaenude teenindamisel seoses asjaoluga, et piirangutest tingituna ei kasvanud erinevatel tegevus- ja ametialadel mitte ainult töö kaotamise, vaid ka töötasu ajutise languse risk. Leedus anti laenajatele õigus saada kolmeks kuuks maksepuhkust eluasemelaenu või tarbimislaenu maksete tasumisel (maksepuhkuse ajal jätkub ainult intresside tasumine) mitte ainult töötuks jäämise, vaid ka sissetuleku vähemalt 30-protsendilise languse korral.

Intervjueeritud eksperdid: Aurelijus Dabušinskas, Leedu keskpank; Alto Aljas, SEB.

6. Restoranivautšerid toitlustusettevõtete toetamiseks (Austria)

Meedet on rakendatud Austrias, kus kõik toitlustusasutused olid suletud märtsi keskpaigast mai keskpaigani. Pärast restoranide avamist (hajutamise- ja muude piirangutega) toetas Viini linn toitlustussektori taastumist, väljastades igale linnas elavale leibkonnale restoranivautšeri.

Intervjueeritud ekspert (vastused meili teel): Bernadette Allinger, Forschungs- und Beratungsstelle Arbeitswelt (FORBA).

TP1 peamised planeeritavad tegevused III kvartalis

Järgnevas kvartalis on plaanis:

- Välismeetmete kokkuvõtte esitlemine tellijatele, võimalike täienduste ja paranduste sisseviimine kokkuvõttesse.
- Sissejuhatava analüütilise seminari läbiviimine teemal, kuidas suhtuda C-19 kriisi kontekstis eelarvedefitsiiti.

TÖÖPAKETT 2: Sotsiaalne ja demograafiline mõju

Vastutav partner: SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Aleksandr Michelson, Ph.D

TP2 peamised tegevused II kvartalis

1. Haavatavamate ühiskonnagruppide toimetulek

Märtsis uuriti puuetega ning vähenenud töövõimega inimeste toimetulekut pandeemia esimese laine ajal, mille tulemusel valmis poliitikaanalüüs koos soovitustega (lisa 2). Lisaks mitmetele fookusrühmadele ja intervjuudele nii puuetega inimestega kui nad nende erialaliitude esindajatega, viidi läbi veebipõhine etteantud küsimustikuga jututuba puuetega inimestega. Analüüsi taustal kasutati Eesti Töötukassa Rahvastikuregistri ja SKA kuiseid mikroandmeid perioodist jaanuar 2015 – märts 2021. Tööde kättesaadavuse suurendamiseks ka intellektipuudega inimestele valmis poliitikaanalüüsi põhisõnumitest ja soovitustest kokkuvõtte Lihtsas keeles.

Teine analüüs keskendus pandeemia ja selle leevendusmeetmete mõjule soolisele võrdõiguslikkusele, vaadeldes eraldi mh rahvusvahelist kirjandust, tasustamata töid, eesliinitöotajaid ning vanemlust. Metoodiliselt oli tegemist eelkõige kvalitatiivsetel meetoditel tugineva analüüsiga. Poliitikaanalüüs valmib põhiautori haiguse tõttu lõplikult mai alguses.

2. EUROMODi analüüs

Poliitikaanalüüsi aluseks oli olukord, kus üle aasta tehtud pandeemia tulemusel on hoolimata tööhõive meetmete edukusest lisandunud 20 000 töötut, kellel paljudest on töötushüvitised lõppenud või lõppemas. Lähikuudel on seetõttu oodata igakuisel tuhandete ilma igasuguse sissetulekuta töötute lisandumist. Poliitikaanalüüs (lisa 3) annab esmalt ülevaate Eesti töötute profiilist ning teistes riikides rakendatud kriisimeetmetest töötute toetamiseks. Seejärel kohandati sobilikke meetmeid Eestile, hinnates EUROMODi ja registriandmete põhjal meetmete võimalikku mõju töötute vaesusele kui ka iga meetme maksumust riigile. Kokku analüüsi kuus stsenaariumit töötushüvitistega ning üks täiendav stsenaarium toimetulekutoetuse tingimuste muutmise mõjust. Metoodiliselt tuginetakse sarnastele põhimõtetele kui Praxise eelmises kvartalis avalikustatud Eesti Töötukassa töötasu hüvitise analüüs, kus viimase poliitikaanalüüsi tulemusele on muuhulgas viidanud Vabariigi Valitsuse Valge raamat.

Töötute toetamise meetmete analüüs leidis mai alguses laialdast meediakajastust, millest kirjutatakse III kvartali aruandes.

TP2 peamised tegevused III kvartalis

1. Alustatakse **eakate ja noorte toimetuleku analüüsiga pandeemia kahe esimese laine ajal.**

COVID-19 pandeemia on tabanud eriti valusalt eakaid, keda peetakse suurimaks riskigrupiks ning kelle hulgas on COVID-19 suremus kõrgeim. Vanade inimeste sotsiaalset isoleeritust, vaesusriski ja marginaliseeritust on pandeemia samuti vaid süvendanud. Lisaks on hooldekodudes elavad eakad kaotanud otsustusõiguses selle üle, kellega saavad suhelda ja kuidas, samuti on olnud nende võimalused suhelda väga piiratud. Digilõhe generatsioonide vahel on eriti selgelt esile tulnud pandeemia ajal, mil paljud teenused, üritused ja suhtlus on kolinud veebi.

Peamised uurimisteemad:

- Teenuste vähenemine
- Sotsiaalne isolatsioon, üksildus, infoühiskonnast äralõigatud
- Digilõhe – eakad ja digioskuste vähesus nn Zoomi-aastal
- Eakate töötus
- Vaesusriski tõus
- Eakate väärkohtlemise juhtumite kasv

Analüüs valmib projekti IV kvartalis.

2. Analüüsitakse võimalikke meetmeid **mittetraditsiooniliste töölepinguga (sh VÕS lepingud ja käsunduslepingud)** inimeste toetamiseks. Registriandmete analüüs, ekspertintervjuud kui ka esimesed ettevõtetega tehtud intervjuud viitavad, et esimese laine ajal rakendatud meetmed ei suutnud piisavalt toetada võlaõiguslikes suhtes olevate inimeste hõivekindlust ega toimetulekut.

Metoodiliselt tuginetakse EUROMODi, registriandmetele, ekspertkoostööle ning väliskirjanduse analüüsile. Kvartali jooksul valmib poliitikaanalüüs.

TÖÖPAKETT 3: Inimeste käitumist mõjutavad tegurid

Vastutav partner: Tartu Ülikool, Lenno Uusküla, Ph.D

TP3 peamised tegevused II kvartalis

1. Makromudeli ehitamine

Mudeli ehitamisel sai teises kvartalis paika põhistruktuur ning põhiseosed. Mudelist on valminud järgmised komponendid:

- andmete sisse lugemise moodulid (kodumaise ja välismaise lõpptarbimise kasv),
- moodul, mis leiab lõpptarbimise kasvu mõju kogutoodangule
- moodul, mis leiab töötajate arvu muutuse mõju kogutoodangule,
- moodul, mis leiab kogutoodangu muutuse mõju lisandväärtusele, tööjõukulule ja kasumile.

Ette on valmistatud ka moodul, mis leiab punktis d) viidatud näitajate mõju maksutulude, kuid kuna Statistikaametist pole laekunud veel vajalikud maksuandmed, siis on see sisustatud näidisandmestikuga, mis sisulisi tulemusi ei anna.

Samuti alustasime selles kvartalis erinevate kaubagruppide hinnaelastsuse hindamisega. Hinnaelastsused on oluliseks sisendiks nõudlusšokkide ja maksumõjude analüüsil.

Valmis esialgne analüüs erinevate sektorite olulisusest majandusšokkide ülekandumisel ning visuaalne vahend nende seoste visualiseerimiseks:

- Pakkumise ja kasutamise tabelid, multiplikaatorid. (Lisa 4)
- Lõpptarbimise kasvu liikumine läbi majanduse. (Lisa 5)
- Kuhu läheb toodang? (Lisa 6)

Valimis ka esimene versioon veebiraportist, mis välisnõudluse šokkide mõjukanalitest, seda tutvustatakse järgmises kvartalis ning siis tehakse see ka avalikuks.

Mõningaid takistusi tekkis statistikaametist andmete kättesaamise ja nende kaugtöökohtade seadistamisega. Sellest tekkisid viivitused maksumoodulisse (mille esmaversioon on suuliselt siiski valmis ja ootab vaid andmeid), aga ka detailsemate nõudluse hinnaelastsuste hindamisse (Statistikaameti ei ole siiani saanud paigaldada sobilikke Ri pakette). Loodetavasti lahenevad need probleemid selle kuu alguses.

2. Intervjuude läbiviimine

Teises kvartalis alustasime Covid19 epideemiaga rohkem ja vähem seotud majandusharudes toimunud arengute kaardistamisega. Selleks tegime pooled planeeritavatest intervjuudest ettevõtjate ja ettevõtlusorganisatsioonide ning ettevõtete esindajatega, kellel on hea ülevaade majandusest toimuvast. Teises kvartalis viisime läbi ja dokumenteerisime kaheksa intervjuud.

Lisaülesanne – taastemeetmete majandusliku mõju analüüs

Seoses Rahandusministeeriumis väljatöötatava Euroopa Liidu Taasterahastu kasutamise plaaniga tegime lisatööna kirjanduse ülevaate erinevate võimalike eelarvepoliitiliste meetmete mõjust majandusele ja ühiskonnale tervikuna. Selles analüüsis oli fookuses investeeringud rohepöördesse, kulutused tervishoiule ning digiriigi arendamisele suunatud tegevuste mõju hinnangud teistest riikides. Valmis kirjanduse ülevaate raport (lisa 7) ning toimus selleteemaline seminar, kus tutvustati peamisi tulemusi.

TP3 peamised planeeritavad tegevused 3. kvartalis

1. Makromudeli ehitamine

Kolmandas kvartalis on vaja ära sisustada maksumooduli esimene versioon "pärisandmetega". Lisaks sellele tuleb mudeli osad omavahel siduda ning tekitada pakkumise ja kasutamise poolte vahele tasakaalumehhanism. Kolmandaks suuremaks tööks on käibemaksu muutuse mõju hindama mooduli koostamine (sh hinnaelastsuste hindamise lõpetamine). Kui need tükid on valmis, siis asutakse mudelit katsetama meetmete majandusliku mõju hindamisel.

2. Intervjuude läbiviimine

Kolmandas kvartalis viime läbi ülejäänud planeeritud intervjuud ettevõtjatega ning dokumenteerime peamised tulemused. Nende intervjuude alusel on võimalik paremini kalibreerida mudelisse minevaid sisendeid ning kontrollida, kas analüüsida väljundite sarnasusi ja erinevusi ettevõtjate poolt tajutud mõjudega. Intervjuudes koostatakse lühikokkuvõtte, kus tuuakse välja olulisemad soovitusel.

Lisamaterjal

Lisa 1 - Ülevaade valitud C-19 kriisi leevendusmeetmetest välisriikides

Lisa 2 - Puue ja pandeemia – poliitikaanalüüs

Lisa 3 - Meetmed töötute toimetuleku toetamiseks – poliitikaanalüüs

Lisa 4 - Pakkumise ja kasutamise tabelid, multiplikaatorid, kättesaadav: <https://centar.ee/failid/PKT,-multiplikaatorid.html>

Lisa 5 - Lõpptarbimise kasvu liikumine läbi majanduse, kättesaadav: <https://centar.shinyapps.io/io-raw-bwlinks-estonia/>

Lisa 6 - Kuhu läheb toodang?, kättesaadav: <https://centar.shinyapps.io/io-raw-fwlinks-estonia/>

Lisa 7 - Taastemeetmed kirjanduse ülevaade